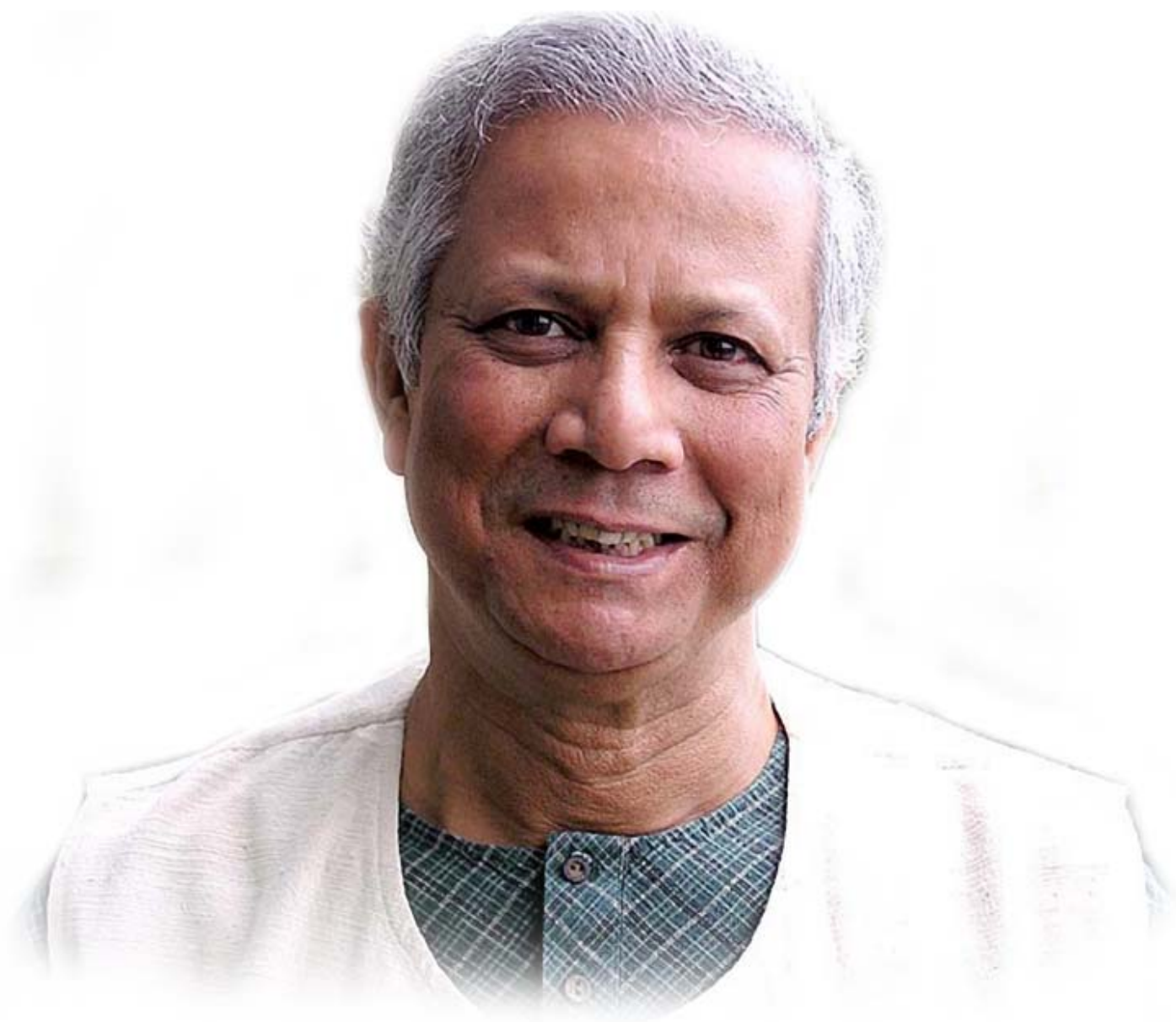

MUHAMMAD YUNUS

- en lysbringer

Udgivet af VidomsNettet
www.visdomsnettet.dk

MUHAMMAD YUNUS

- en lysbringer

Af Rolf Kenneth Myhre

VisdomsNettet
www.visdomsnettet.dk

Muhammad Yunus - en lysbringer

Bekæmpelse af verdens fattigdom med mikrokredit

Af Rolf Kenneth Myhre

(Oversat af Ebba Larsen)

Årets Nobel-fredspris deles mellem Muhammad Yunus og Grameen Bank, som han stiftede i 1983. Denne artikel giver en kort præsentation af Yunus, af hans bankvirksomhed og af hans filosofi om økonomi.

I 1998 udgav Muhammad Yunus den selvbiografiske bog *"Banker to the poor: The autobiography of Muhammad Yunus, founder of the Grameen Bank"*. Yunus blev født i 1940 og voksede op i millionbyen Chittagong i vore dages Bangladesh. Af 14 børn var han én af ni overlevende. Hans far var guldsmed. Yunus fuldførte sin uddannelse i økonomi i USA og vendte tilbage til Bangladesh i 1972 nogle måneder efter landets frigørelse. Hans nationalfølelse var stærk, og han ville deltage i genopbygningen af landet. Yunus fik stillingen som chef og professor ved fakultetet for økonomi ved Chittagongs universitet. Han deltog endvidere i flere jordbrugseksperimenter, der kunne blive til hjælp for de fattige.

Han indså, at hans mission ikke var at hjælpe "fattige", men at hjælpe de "allerfattigste". I lighed med mange nødhjælpsorganisationer fandt han det hensigtsmæssigt - set fra et totalt samfundsperspektiv - at investere i kvinder frem for i mænd. Problemet for de fattigste over hele verden er, at ingen bank vil give dem kredit, og at private långivere kræver skyhøje renter. Som et personligt eksperiment i 1976 udlånte Yunus 27 dollars fra sin egen tegnebog til 42 personer. Han prøvede at få bankerne til at give de fattigste kvinder lån, men bankerne oplevede hans forespørgsel som absurd, da det ville være et brud på alle skrevne og uskrevne bankregler. Yunus så til slut bare én løsning: Han måtte selv begynde med en bankvirksomhed, der brød alle skrevne og uskrevne regler.

I årene 1977-83 eksperimenterede Yunus med bankvirksomhed for de fattigste kvinder, idet han fik tilladelse til at etablere egen afdeling hos syv forskellige banker. Dette førte dog ikke til en tilfredsstillende løsning. Den 2.oktober 1983 åbnede Yunus en selvstændig bank, "Grameen Bank" (GB), der skulle drives efter hans egne principper. Grameen betyder "for landsbyen".

Alle GB-låntagere skal tilhøre en gruppe med fem medlemmer, der skal hjælpe og støtte hinanden, når der opstår problemer. Medlemmerne har dog ikke noget gruppeansvar, de skal ikke være garant for, at de andres lån bliver tilbagebetalt. Inden en kvinde kan blive låntager, skal hun gennemgå syv dages træning, som afsluttes med en mundtlig optagelsesprøve, hvor hun skal vise, at hun forstår bankens filosofi og udlånsprincipper. Hun skal også lære nogle slagord udenad, i dag i alt 16, som hun skal bestræbe sig på at leve op til. Disse slagord stimulerer bl.a. initiativer,

der bekæmper uretfærdighed, og som kan forbedre svagheder ved det nuværende samfundssystem. Nogle af slagordene går ud på, at der skabes en "mindre" familie end sædvanligt, at traditionen med "medgift" må ophøre, at arrangerede barneægteskaber ikke må finde sted, at påføre andre uretfærdighed skal undgås, og at man altid skal vise villighed til at hjælpe hinanden.

Yunus mødte hele vejen modstand fra det traditionelle bankvæsen, som på mange måder er blevet en levende fossil. Det virker som om de ordinære bankers virksomhed kun går ud på at tjene flest mulige penge ved at udføre mindst muligt arbejde, og dette arbejde skal helst være begrænset til standardiserede og traditionelle rutiner. Grameen Bank tog udgangspunkt i de fattiges behov og livssituation og tilpassede bankens virksomhed og procedurer derefter. Her beskrives nogle af forskellene på GB og traditionel bankvirksomhed:

- 1) *Pantsikkerhed.* GB spørger ikke efter pantsikkerhed. Traditionel bankvirksomhed er baseret på pantsikkerhed. Jo rigere en person er, des større lån gives der. En person, der kun har lidt eller slet intet at stille som pantsikkerhed, får intet lån. Det betyder, at over halvdelen af verdens befolkning ikke kan få lån.
- 2) *Juridiske dokumenter og retslige procedurer.* GB beder ikke låntagerne om at underskrive juridiske dokumenter. GB agter heller ikke at retsforfølge låntagere, der ikke betaler lån tilbage i tide. Udlånsbeløbene udvides efterhånden, som låntageren viser evne og vilje til at tilbagebetale allerede godkendte lån.
- 3) *Rentebeløb - tak.* GB skiller sig ud fra traditionel bankvirksomhed ved at låntageren under ingen omstændigheder skal betale mere i renter end selve beløbet på det oprindelige lån, uanset hvor lang tid det tager at tilbagebetale lånet. En kvinde, der låner 1.000 kroner, vil aldrig komme til at betale mere tilbage end max. 2.000 kroner.
- 4) *Traditionelle banker* ejes i de fleste tilfælde af rige mænd, og målet for dem er at maksimere profitten. GB ejes af fattige kvinder, og målet er at hjælpe de fattigste ud af fattigdommen. GB har desuden egne udlånsprocedurer og hjælpeprogrammer for tiggere.

- 5) *Traditionelle banker* holder til i storbyer, og kunderne må komme til dem. GB holder til i landsbyer og driver *opsøgende* virksomhed.

Tilsvarende projekter verden over

Grameen Bank Replication Program blev lanceret i 1989 med det formål at bekæmpe fattigdommen på verdensbasis. Det foregår ved, at der gives teknisk og finansiel støtte til at kopiere Grameen-projektet i andre lande. I dag er 89 GB-projekter aktive i 28 lande. Erfaringen er, at Grameen-projektet skal tilpasses den lokale kultur, men når det er sket, er mikrokredit lige så vellykket verden over som i Bangladesh. Dette inkluderer både byer og ghettoer i Europa, USA og Canada. Yunus beskriver sine oplevelser i delstaten Arkansas i 1986, hvor daværende guvernør Bill Clinton havde inviteret ham til at opbygge et GB-projekt. Clinton-parret har siden været tilhængere af GB-modellen.

I Europa kan det at modtage socialhjælp og arbejdsløshedsunderstøttelse være en barriere for mange, der kunne tænke sig at etablere et én-mands-firma, men som føler sig i tvivl om det vil lønne sig, fordi de mister rettigheden til understøttelse ved at tjene penge. Det menneske, der muligvis har arbejdet mest med denne problemstilling i Europa, er Rosalind Copisarow. Hun var vicepræsident for *JP Morgan* og chef for deres polske afdeling, da hun i 1993 læste en artikel om Grameen Bank. Hun fratrådte sin stilling, og etablerede året efter med hjælp fra den polske finansminister en GB-inspireret mikrofinansieringsinstitution i Polen, Fundusz Mikro.

I året 2000 stiftede hun mikrofinansieringsinstitutionen *Street UK* i England. Hun indså, at skattelovene og systemet for arbejds- og ledighedsunderstøttelse måtte ændres for at få modtagerne af understøttelse til at blive selvstændige næringsdrivende. Copisarow bearbejdede og opfordrede myndighederne til at ændre systemet, og hun opnåede flere resultater. I dag har Copisarow en vicepræsidentstilling for ACCION International, hvor hun skal prøve at bringe mikrokredit til Tyrkiet, Kina og nogle af de fattigste områder i Afrika. Hun ser et stort potentiale i, at konventionelle banker kan oprette egne afdelinger for mikrofinansiering, fordi de allerede har infrastrukturen i orden.

Yunus (1998) roser også Bodil Maal, der lancerede mikrokreditprojekter på Lofoten i Norge og i det nordlige Finland for at standse den tiltagende fraflytning. Yunus besøgte selv Nordnorge for at studere resultaterne af projektet. Bodil Maal tog i 1992 initiativ til at oprette *Nettverkskreditt* i Norge - i dag findes der 80 grupper med 1000 medlemmer. Tilbagebetalingen har været helt oppe på 99%. Ønskes mere information om *Nettverkskreditt*, se web-basen til *Innovasjon Norge*. (<http://www.innovasjonnorge.no/default.aspx>).

På grund af to større naturkatastrofer, der resulterede i en tilbagebetalingskrise, gennemgik Grameen Bank fra april 2000 til april 2002 et reorganiseringsprojekt af alle procedurer og udlånsbetingelser. Resultatet blev etablering af "Grameen Bank II". Følgende tal gælder pr. maj 2006 for Grameen Bank efter 23 års virksomhed.

- * 94% af banken ejes af låntagerne, 6% af regeringen.
- * Banken har 2121 afdelinger, 17.887 ansatte, der arbejder i 67.670 landsbyer. Totalbeløbet, som er udlånt siden 1983 er 5,52 milliarder US-dollars. Heraf er 4,89 milliarder US-dollars blevet tilbagebetalt, og udestående fordringer er på 0.444 milliarder US-dollars. Dette giver en tilbagebetalingsgrad på 98,55%, hvilket er ekstremt godt set i forhold til traditionel bankvirksomhed.
- * De sidste 12 måneder har udlånet pr. måned gennemsnitligt været 55,56 millioner US-dollars.
- * Det totale antal låntagere er 6,33 millioner, 97% af dem er kvinder og ca. 80% af dem er analfabeter.

- * 58% af låntagerne hos Grameen Bank har klaret at krydse fattigdomstærskelen. Resten bevæger sig støt og roligt hen imod denne tærskel nedefra.
- * Renterne på lånene varierer efter typen af lån, men er altid lavere end de statslige bankers. Indskudsrenterne er mellem 8,5-12%.
- * Med undtagelse af årene 1983, 1991 og 1992 har GB i alle årene haft overskud.

Opbygning af psykosocial infrastruktur

Yunus havde større ambitioner med Grameen Bank end at føre folk ud af fattigdom ved hjælp af mikrokredit - han ville også udvikle den psykosociale infrastruktur. Kombinationen af at tilhøre de allerfattigste og være vokset op som kvinde i en stærk patriarkalsk kultur (islamisk og hinduistisk) giver et dårligt selvværd - man er ikke noget værd og kan ikke noget. Yunus brugte mikrokreditte som springbræt til at ændre kvindernes selvfølelse, der som resultat skulle føre til ændring af selve kulturen.

Antal fødsler i GB-låntagerfamilier er betydeligt lavere end det nationale gennemsnit. Det viser, at så snart en kvinde har en regelmæssig indtægt, så skifter hun fra overlevelsesstrategi (flest mulige børn for, der hovedsagelig har nytteværdi) til "livskvalitetsstrategi" (få børn, der kan gives kærlighed, omsorg og uddannelse).

Den proces, som GB-låntagerne måtte igennem, medførte, at disse kvinder gradvis blev politisk bevidste og interesserede. Yunus opfordrede dem gennem sin organisation til at bruge stemmeretten, men uden at påvirke dem i den ene eller anden retning. Valget i 1996 var første gang flere kvinder end mænd brugte deres stemmeret. Et politisk parti, som havde et negativt syn på kvinder, blev nærmest fejlet ud af parlamentet, og 1.570 GB-kvinder blev valgt ind i offentlige positioner på lokalplan.

Yunus har også bidraget til dannelse af ca. 15 uafhængige entreprenørselskaber, der bidrager til at skabe teknologisk infrastruktur og arbejdspladser ude i landsbyggerne. Mest kendt er måske Grameen Phone, hvor ældre damer fra landsbyen tjener en skilling ved at udleje en mobiltelefon.

Er verdens fattigdomsbekæmpelse reel?

Det virker, som om Yunus har en ambivalent holdning til kapitalisme. Han siger rent ud, at han på den ene side i og for sig har en positiv holdning til kapitalisme, men at han på den anden side erkender klart, at noget er gået galt med dagens form for kapitalisme. Han siger, at fattigdom ikke er de fattiges skyld. Skylden ligger i det socioøkonomiske system, sådan som vi har designet det (*Commonwealth Lecture, 2003*). Det, der er fejlen ved nutidens kapitalistiske samfund, ifølge Yunus, er, at der er alt for få af, som han kalder "sociale forretningsentreprenører". Med dette mener han virksomheder, der primært har en holistisk-altruistisk dagsorden, og som *sekundært* satser på og også opnår at skabe økonomisk overskud. Løsningen for Yunus er altså at få samfundet til at etablere flere sociale entreprenører, for så vil vi få et kapitalistisk "tog", hvor alle "vognene" (de forskellige sociale lag) samlet bevæger sig fremad mod øget velstand.

Yunus undrer sig over, at resten af verdens projekter til fattigdomsbekæmpelse ikke følger op på hans succes og lærer af den. Han har i særlig grad en negativ holdning til Verdensbanken og til de konsulentselskaber, der bistår med at gennemføre udviklingsprojekter. Deres penge går ikke til de fattigste, men til projekter der hovedsageligt kommer de rige til gode. Der går også enorme beløb til bestikkelse

af offentlige tjenestemænd for at få deres godkendelse af projekterne. Yunus mere end antyder, at de største givere i verden til fattigdomsbekæmpelse egentlig ikke har som dagsorden at afskaffe fattigdommen (*Commonwealth Lecture, 2003*). Når afskaffelse af fattigdommen ikke er deres egentlige dagsorden, kan det så være, at de skjuler deres egentlige dagsorden bag *tilsyneladende inkompetence*?

Yunus har med Grameen Bank og tilsvarende projekter verden over vist på en god måde, at mikrokredit er et kraftfuldt værktøj til at få folk ud af den værste fattigdom. Han har vist, at mikrofinansieringsinstitutioner, der er baseret på hans metoder, ikke er en samfundsudgift, de er faktisk lønsomme. Han er overbevist om, at mikrokredit kan blive nøglen til at udrydde verdensfattigdommen, og at Grameen Bank og de tilsvarende projekter skal tage sig af en betydelig procentandel. Mikrokredit kan sandsynligvis aldrig kompensere for eller rette op på de uretfærdigheder, som kapitalismen forårsager, men mikrokredit har vist sig som et af flere effektive værktøjer til at afskaffe fattigdommen i verden i en overgangsperiode, hvor kapitalismens værste sider samtidig bekæmpes på makroniveau.

Yunus havde pr. juli 2006 modtaget 60 ærespriser verden over (ca. fem pr. år de sidste år), han er æresdoktor ved 23 universiteter og har modtaget 15 andre æresbevisninger.

Rolf Kenneth Myhre har bl.a. udgivet bogen "De globale kriser og den gryende opvågning" (2006), hvor forskellige makroøkonomiske forslag til en bedre og mere retfærdig verden præsenteres og diskuteres.

ro-ken@online.no

www.rolfkenneth.no

VisdomsNettet

www.visdomsnettet.dk